

3. המסכים

תוכן:
מבוא
חשבון ספק
תעודת אריזה/מפרט טכני
שטר מטען ימי
שטר מטען אווירי
סוגים אחרים של שטרי מטען
מסמכים שונים הקשורים בהובלה
תעודת מקור
פוליסת ביטוח
תעודת בריאות/תעודת ווטרינרית
תעודת כשרות
תעודות בדיקה/מעבדה/אנליזה
תעודת השגחה
תעודות שונות

מבוא

למסמכים חשיבות מכרעת בסחר הבינלאומי. הם משמשים, בין השאר, להוכחת החזקה במטען ומאפשרים להסב את החזקה או להעבירה, מציינים את ערך הסחורה, משמשים כבסיס לקביעת הנחות שונות ממכסים או מיסים אחרים לפי הסכמים בין מדינות, מציינים פרטים מאפיינים של הסחורה כמו: מקורה, טיבה, אריזה וכו'. חלק ניכר מהפעילות העסקית הבינלאומית קשורה ותלויה במסמכים. טעות, זניחה כביכול, בהכנת מסמכיה של עסקה עלולה לגרום לעיכובים שונים: בשחרור הטובין, בקבלת התמורה הכספית, ובמצבים מסוימים עלולה אפילו להביא להפסד תמורת העסקה כולה.

האחריות להשגת המסמכים הדרושים בסחר הבינלאומי אותם נסקור בפרק זה, חלה כמעט תמיד על המוכר (היא תחול על הקונה רק אם בסיס המחיר שהוסכם הוא EXW). מסמכים אלה מונפקים במדינת המוכר, או במדינה בה יוצרו הטובין (אם יוצרו במדינה אחרת), או במדינה ממנה יצא המטען בדרכו למדינת היעד, או בשילוב שלהן. לדוגמא: קונה ישראלי מזמין סחורה מספק איטלקי בתנאי CIF חיפה. הסחורה תיוצר בגרמניה ותועבר למשלח ברוטרדם, משם תישלח לישראל. במקרה כזה יונפק חשבון-הספק באיטליה, המפרט ותעודות בדיקה/טיב למיניהן יוצאו בגרמניה, ושטר המטען ייערך בהולנד.

1. חשבון הספק: Commercial Invoice או Invoice

חשבון הספק מהווה מסמך מרכזי בעסקת הסחר הבינלאומית, וככזה הוא מכיל את מירב הפרטים אודות העסקה המסחרית. החשבון אינו אחיד בצורתו, ומשתנה ממדינה למדינה ומספק לספק. לעיתים מכתיבות רשויות המדינה את הנתונים שעל היצואן לכלול בו. בישראל, לדוגמא, מחייב המכס את הספק לכלול בחשבון הספק את הפרטים הבאים:

- מקום הכנת החשבון ותאריכו.
- שם המוכר ומענו.
- שם הקונה ומענו.
- תיאור הסחורה, כולל הכמות מכל פריט, ומשקלה.
- מחיר ליחידה וס"ה ערך הסחורה, בציון הנחות (אם ניתנו).
- בסיס המחיר.
- ארץ המקור של הסחורה.

מובן כי ניתן לציין בחשבון גם נתונים נוספים, כגון: מס' הזמנה/הצעת המחיר, מס' האשראי הדוקומנטרי (אם נדרש), התייחסות לרישיון יבוא וכו'. בחשבון צריך להיות חתום ע"י ספק הסחורה, והוצאתו היא באחריותו הישירה.

על מנת להקל על העוסקים בסחר-חוץ הגיעו שלטונות המכס באיחוד האירופי ובמדינות אפ"א להסכמה עם המכס בישראל, כי חשבון שבו מצהיר היצואן על מקור הסחורה בנוסח שנקבע ע"י שלטונות המכס – יתקבל במקום טופס השוק המשותף (ראו בסעיף 7 בפרק זה), במגבלות הבאות:

- אם סכומו נמוך מ - 6,000 אירו (EURO) או שווה ערך במטבע אחר, תספיק הצהרת היצואן בלבד;
- אם סכומו עולה על - 6,000 אירו (EURO) או שווה ערך במטבע אחר, דרוש גם לציין את מספר היצואן המוסמך שהעניקו ליצואן שלטונות המכס בארצו.

הערה: לגבי מדינות אפ"א, נכון למועד הוצאת מדריך זה, הסכום הקובע הוא 2,820 אירו במקום 6,000 אירו כאמור לעיל.

2. תעודה אריזה / מפרט: Packing List / Specification

גם הנפקת מסמך זה היא באחריות הספק. תעודת האריזה מתארת את תכולת הסחורה באריזות השונות, את משקלן ואת סימונן. כאשר מגיעה הסחורה ליעדה, מקלה תעודת האריזה על היבואן בארץ היעד בזיהוי מיקומם של הטובין, במיוחד כאשר ישנם מוצרים שונים באריזות שונות. המפרט הוא תיאור טכני של תכונות המוצר. כאשר מדובר בציוד תעשייתי, אלקטרוני או חשמלי - מכונות וכיו"ב, מכיל המפרט את אפיון המוצר, ממדיו, תכונותיו, פירוט האביזרים והחלקים הנלווים אליו, ועוד. לעיתים קרובות כלולים המפרט ותעודת האריזה במסמך אחד, המפרט גם את האפיון וגם את התכולה של כל יחידת אריזה.

המסמכים המופיעים בסעיפים 1 ו-2 לעיל מופקים על ידי הספק עצמו. כל המסמכים הבאים מופקים על ידי גורמים חיצוניים שלספק אין שליטה עליהם. תכונה זו חשובה ביותר להבטחת האינטרסים של הקונה! החשוב במסמכים אלה הוא:

3. שטר מטען ימי: Ocean / Marine Bill of Lading

שטר המטען הימי הוא המסמך החשוב ביותר במסחר הבינלאומי. חשיבותו חורגת בהרבה מהגדרתו הבסיסית המצומצמת כמסמך המוצא ע"י חברת האוניות או ע"י סוכנה והמיועד לשמש כ -

- קבלה - עדות על המטען שהתקבל להובלה, ומצבו החיצוני;
- ראייה לקיום חוזה הובלה בין המוביל לבין שולח הסחורה, הכולל את תנאי ההובלה.
- בהיסטוריה של המסחר הבינלאומי יש לשטר המטען הימי מקום של כבוד כאבן יסוד בהתפתחות הסחר מאותו רגע בו קבל מעמד ייחודי כ תעודת קניין
- תעודת קניין – לפיה למחזיק בשטר המטען הערוך על שמו, או המוסב לפקודתו, יש זכות בלעדית לקבל לחזקתו את הטובין, או להעביר את החזקה בהם לאדם אחר. העברת החזקה מתאפשרת מכוח היותו של שטר המטען מסמך סחיר. עם הגעת הטובין לנמל היעד, רשאי כל מי שבידו שטר מטען מקורי/מסוב לפקודתו לקבל את הטובין לידי.

שטר מטען ימי מכיל – בין השאר - את הנתונים הבאים:

- מספר שטר המטען.
- שם כלי השייט (או יותר מכילי שייט אחד, אם היה שטעון).
- שם מנפיק שטר המטען: המוביל הימי/סוכן האונייה/משלח הפועל כמוביל.
- אישור חברת האוניות / נציגה / סוכנה, או אישור של סוכן משלח כי הסחורה נתקבלה לשם הובלתה לנמל היעד.
- ציון 'On Board' המעיד כי הטובין הוטענו על האונייה, בין שהוא מודפס מראש בשטר המטען ובין שהוסף עליו כציון נפרד.
- תאריך ההטענה (Date Of Shipment), ומקום הוצאת שטר המטען.
- נמלי המוצא והיעד, (ונמל שטעון – אם היה).
- שם השוגר - Shipper – שולח הסחורה: היצואן או בא כוחו (בד"כ המשלח).
- שם הנשגר - Consignee – האדם שאליו נשלחת הסחורה. לעיתים מופיע במשבצת שם הנשגר ההוראה: "To Order", כלומר - לפקודת השוגר. החשיבות של הוראת "To Order" היא לגבי העברת החזקה בטובין. רק מי שעל שמו הונפק שטר המטען רשאי לשחרר את הטובין מהמכס ולקבל אותם לחזקתו. כאשר מופיעה ההוראה "To Order", על השוגר להסב את שטר המטען "על החלק" (Blank) או לפקודת צד ג' כלשהו, כלומר לחתום בחתימת ידו ובחותמת החברה על מנת שניתן יהיה להעביר את החזקה בטובין לאחר.
- שם האדם או החברה (Notify Party) אשר חברת האוניות תודיע להם להם כי הטובין הגיעו לנמל היעד (יתכן גם יותר מאדם אחד, לדוגמה – היבואן ועמיל המכס שלו).
- תיאור הסחורה: מקובל לתת תיאור כללי ביותר - "מכונות", "פרי הדר", "דשנים" וכו'. כאשר הטובין מובלים במכולות, מציין המוביל הימי לגבי התיאור: "אמורה להכיל" ("Said To Contain"), כיוון שהמכולה ננעלת לפני הטענתה, ואין המוביל יכול לדעת את תוכנה אלא לפי הצהרת היצואן.
- כמות הארגזים/החבילות/השקים וכו'.
- משקל ונפח.
- סימנים מיוחדים המצוינים על גבי האריזות לזיהוי הסחורה (Marks & Numbers). בהובלה במכולות: מספר הזיהוי של המכולה ושל חותם הסגר (Seal) שלה.
- ציון אם דמי ההובלה שולמו מראש ("Freight Prepaid") או ישולמו ביעד: ("Freight Collect" או "Freight Payable At Destanation").

- הערות בדבר פגמים חיצוניים באריזה. ציון זה יופיע – כמובן – רק אם אכן האריזה או הסחורה נראות פגומות (כגון – קרטונים קרועים; ארגז פרוץ; טובין מברזל הנראים חלודים וכד').
- ציון מספר העותקים המקוריים של שטר המטען שהונפקו (שחרור הסחורה נעשה על ידי מסירת אחד העותקים המקוריים של שטר המטען למוביל).
- שטר מטען ימי מוצא ע"י חברת הספנות, או ע"י סוכן מטעמה, או ע"י משלח הפועל בשמו של המוביל.

4. שטר מטען אווירי/מסמך הובלה אווירית: Air Waybill או Air Consignment Note

שלא כמו שטר המטען הימי, שטר המטען האווירי אינו מהווה מסמך קניין ולא ניתן להסב אותו ע"מ להעביר את החזקה על הסחורה לאחר. לכן, עם הגיע הסחורה ליעדה, יכול לקבלה רק הנמען (נקרא גם הנשגר: Consignee) אשר על שמו הוצא שטר המטען.

- לפי אמנת וורשה משמש שטר מטען אווירי כראייה ל:
- קיומו של הסכם הובלה בין המוביל לשולח;
- קבלת הטובין ע"י המוביל. בנוסף, משמש שטר המטען האווירי כ-:
- חשבון הובלה,
- הצהרת מכס,
- תעודת ביטוח (במקרים נדירים),
- הוראות למוביל לטיפול במטען, ומסירתו ליעדו.

את שטר המטען האווירי מוציא המוביל או סוכן מטעמו, כאשר האחריות על אמיתות פרטי הסחורה חלה על השולח.

שטר המטען האווירי מציין גם את: מספרו הסידורי; שם השוגר ושם הנשגר; שמות שדות התעופה: יציאה, הגעה ושטעון (אם היה); שם המנפיק – חברת התעופה או סוכנה או משלח; תאריך ההטענה, ולעיתים תאריך הטיסה בפועל; תיאור הסחורה והתייחסות לכך אם הסחורה מסוכנת להובלה אווירית (Hazardous); משקל הסחורה וכמות האריזות; האם הונפק ע"י המוביל האווירי עצמו (Master Airway Bill = MAWB) במקרה של האחדות מטענים (קונסולידציה), או ע"י המשלח, שמנפיק שטר מטען פנימי (House Air Waybill = HAWB); האם דמי הובלה שולמו מראש (Prepaid) או ישולמו ביעד (Collect).

כאשר הסחורה נשלחת על שם הבנק המשמש כנאמן של השולח (ראו פרקים 9 ו-10) יצוין הבנק כמקבל הטובין, ושמו של הקונה יופיע תחת המילים ALSO NOTIFY. המשמעות היא, כי עם הגעת המטען ליעדו תישלח הודעה גם לקונה הסחורה, שעליו להסדיר את תשלום הסחורה בבנק על מנת לשחררה. שטרי מטען אוויריים מוצאים במספר עותקים, שלושה מהם מקוריים ונמסרים לשולח, למקבל ולמוביל האווירי, אולם - שלא כבשטר המטען הימי - אין צורך בעותק מקורי כדי לשחרר את הסחורה מידי המוביל.

5. סוגים מקובלים נוספים של שטרי מטען:

Multimodal Transport Model

שטר מטען של הובלה משולבת, המכסה הובלת סחורה בשתי צורות הובלה לפחות – בד"כ יבשתית וימית, אך קיימים גם שילובים אחרים. את שטר המטען מוציא מפעיל ההובלה המשולבת (Operator), או סוכן שילוח (Freight Forwarder)

Charter Party Bill Of Lading

שטר מטען של אוניה חכורה, המונפק כאשר הקונה זקוק לנפח הובלה של אוניה שלמה. הוא חוכר את כל האוניה, למסע אחד או לתקופה, כדי להזיל את עלות ההובלה. שטר מטען זה מונפק ע"י הגורם שחכר את האוניה או סוכנו, ולא ע"י חברת ספנות, ולפיכך מייחסים לו ערך נמוך יותר לצורך בטחונות: לבעל הטובין יש במקרה זה שליטה מלאה על האוניה ועל הטובין, מה שאין כן בהובלה סדירה.

Forwarders (House) Bill Of Lading

- שטר מטען שהונפק ע"י משלח בינלאומי. בדרך-כלל מונפק במשלוחי קונסולידציה.

Sea Waybill או Express Bill Of Lading

שטר מטען ימי בלתי סחיר - בעל תכונות כשטר מטען אווירי.

6. מסמכים נוספים הקשורים בהובלה

Shipping Declaration

הצהרת הטענה, מסמך הוראות מהמשלח/מעמיל המכס לחברת הספנות לגבי מילוי שטר-המטען, משלוח מסמכים וכיו"ב.

Mate's Receipt

מסמך שמוציא רב החובל או אדם מטעמו המאשר קבלת המסמכים הנלווים לסחורה.

7. תעודת מקור: Certificate Of Origin

מסמך המונפק ומאושר בדרך-כלל ע"י לשכת המסחר במדינה של היצואן, ומשמש - לפי תנאים שנקבעו באמנה בינלאומית מיוחדת, או בהסכמים בין מדינות - כראייה למקור הטובין המיוצאים. חתימת לשכת המסחר על התעודה היא תנאי הכרחי למתן תוקף לתעודה, ולנכונות הפרטים הרשומים בה. תעודת המקור נדרשת במדינות רבות ולמטרות שונות. בחלק מהמדינות נדרשים יבואנים להציג תעודת מקור לגבי כל מוצר מיובא, ובמדינות אחרות רק לגבי סוגים מסוימים של מוצרי יבוא. במקרים מסוימים אין כלל אפשרות לשחרר את הסחורה מהמכס בלי תעודת מקור (מסיבות פוליטיות), ולפעמים היא משמשת רק לצורך קבלת הנחות במיסי היבוא. לעתים מבקשים יבואנים תעודת מקור לא לצורך קבלת הנחות במכס, אלא כדי לוודא שהסחורה אכן יוצרה במדינה מסוימת. קיימים סוגים שונים של תעודות מקור. עיקר השוני נובע מנוסח ההסכמים בין המדינות ומהכללים השונים במדינות המוצא והיעד של הטובין. Eur-1 Certificate (הנקראת גם Movement Certificate), לדוגמה, היא תעודה המעניקה פטורים והקלות ממכסים בסחר ההדדי בין ישראל לבין מדינות האיחוד האירופי, מדינות אפ"א, טורקיה ורוב מדינות מזרח אירופה. בסחר בין ישראל לבין ארה"ב, תעודת המקור המעניקה פטורים או הקלות במיסים ביבוא לישראל נקראת U.S. Certificate Of Origin, וביצוא מישראל לארה"ב: Certificate Of Origin. בסחר עם קנדה היא נקראת: Certificate Of Origin Free Trade Agreement. כפי שהוזכר כבר בסעיף 1 לעיל (חשבון ספק), יזכר החשבון המסחרי במקרים מסוימים גם כתעודת מקור.

8. פוליסת/תעודת ביטוח: Insurance Policy/Certificate

פוליסה היא חוזה בין חב' ביטוח – המבטח, לבין היבואן או היצואן (תלוי בתנאי המכר) – המבטח, לפיו מתחייב המבטח לפצות את המבטח בגין הפסד או נזק הנגרם לסחורה ע"י סיכון המופיע בפוליסה. לסקירה מפורטת בנושא הביטוח ראו פרק 5, ביטוח ימי-אווירי.

9. תעודת בריאות: Health Certificate

ברוב המקרים נדרשת תעודה כזו על ידי רשויות המכס, ביבוא מזון. מטרת התעודה לאשר כי הסחורה המיובאת נבדקה על ידי רשויות הבריאות או הפיקוח על המזון בארץ היצוא (בארה"ב: F.D.A), והיא ראויה למאכל אדם או לשימושים אחרים להם יועדה. העדרה עלול למנוע שחרור הסחורה מהמכס והכנסתה לישראל.

10. תעודת כשרות: kosher Certificate

תעודה זו נדרשת ביבוא מזון וביבוא חומרי גלם לתעשיית המזון. תעודות אלו מוצאות על-ידי רבנים או מוסדות רבניים לבקשת יצואנים, בהתאם לדרישות היבואנים.

11. תעודת בדיקה/מעבדה/אנליזה:

Test Laboratory Certificate/Certificate of Analysis

יבואן יכול לבקש כי הטובין יבדקו ע"י גוף מקצועי, נייטרלי, לאישור התאמתם למפרט מסוים, ולדרישותיו בחוזה. קיימות מספר חברות בינלאומיות אשר שלוחות שלהן פועלות במדינות רבות, המבצעות בדיקות כאלה. בדיקותיהן מקובלות בענפים רבים. הגוף הבודק יכול להיות גם מכון תקנים או מעבדה מוסמכת כלשהי – הכל לפי דרישות היבואן והמכס בארצו.

12. תעודת השגחה: Inspection Certificate

תעודה המונפקת במדינת היצוא ע"י חברה להשגחה, המעידה על משקל הטובין ונפחם, על כמות הטובין וזיהוים החיצוני. חברות השגחה מתמחות בבדיקות מסוג זה, המיועדות להבטיח את קיומם של הטובין המופיעים בחשבון הספק; הן מתמנות בדרך כלל ע"י היבואן.

13. תעודות שונות נוספות:

מסמכים שהיבואן עשוי להזדקק להם, בין אם עקב דרישות המכס או לצרכיו-הוא

- תעודת טיב / Quality Certificate
- תעודה ווטרינרית / Veterinary Certificate

- Weight Certificate / תעודת משקל □
- Fumigation Certificate / תעודת הדברה ע"י עישון □
- Phytosanitary Certificate/ תעודת איכות טובין מן הצומח □
- Radioactivity Certificate / תעודת העדר קרינה רדיואקטיבית □
- .MetallurgicalCertificate / תעודה מטלורגית □